नेपाली र भोजपुरी भाषाका व्याकरणात्मक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तगत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर
तह द्वितीय वर्षको दसौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
शैलेशकुमार उपाध्याय
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०६६

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षमा अध्ययनरत छात्र **शैलेशकुमार उपाध्ययले** **'नेपाली र भोजपुरी भाषाका व्याकरणात्मक कोटिहरुको तुलनात्मक अध्ययन'** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार गरेकाले मुल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु।

शोधनिर्देशक

....

प्रा.डा. व्रतराज आचार्य
प्राध्यापक
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति:- २०६६/११/

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तगत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्र **शैलेशकुमार उपाध्याय**ले त्रि.वि. स्नातकोत्तर तह(एम.ए.) नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गनु भएको **'नेपाली र भोजपुरी भाषाका व्याकरणात्मक कोटिहरुको तुलनात्मक अध्ययन'** शीषकको प्रस्तुत शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ।

शोधमूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१	प्रा. राजेन्द्र सुवेदी (विभागीय प्रमुख)	....
२	प्रा.डा. व्रतराज आचाय (शोधनिदशक)	....
३	सह-प्रा.डा. दानराज रेग्मी (बाह्य परीक्षक)	....

मिति:-२०६६/११/२६/

प्राक्कथन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तगत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वष नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि यो शोधपत्र तयार पारिएको हो। यो शोधपत्र भोजपुरी भाषाको व्याकरणिक कोटिहरुको मानक नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरुसँग तुलना अध्ययन गरिएको छ।

शोध काय आफैमा एक जटिल काय हो। त्यसमा पनि भाषा विषयको शोधकाय झनै चुनौतिपूण हुने गदछ। भोजपुरी भाषाको सामान्य वणनात्मक अध्ययन भएको पाइए तापनि कुनै भाषासँग तुलनात्मक अध्ययन भएको देखिदैन। यस्तो अवस्थामा मैले **नेपाली र भोजपुरी भाषाका व्याकरणात्मक कोटिहरुको तुलनात्मक अध्ययन** शीषकमा शोधपत्र तयार पारेको छु।

उपयुक्त शीषकमा शोधपत्र लेख्न स्वीकृति प्रदान गरेकोमा सवप्रथम नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति कृतज्ञता प्रकट गदछु। आफ्ना अनेकौं व्यस्तताका बीच अमूल्य समय दिई प्रस्तुत शोधपत्रको रूपरेखा तयार पानदेखि लिएर सामाग्री सङ्कलन र विश्लेषणमा समेत अनेकौं कुरा लेख्न सिकाउँदै यसको परिष्कार परिमाजन गन प्रेरणा र हौसला प्रदान गनु हुने आदरणीय शोधनिदशक गुरु प्राध्यापक डा. व्रतराज आचायप्रति हादिक कृतज्ञता प्रकट गदछु। प्रस्तुत शोधकायका क्रममा आवश्यक सल्लाह सुझाउ र प्रेरणा प्रदान गनुहुने आदरणीय गुरु एवम् विभागीय प्रमुख प्राध्यापक राजेन्द्र सुवेदीप्रति हादिक कृतज्ञता प्रकट गदछु। शोध क्षेत्र चयनदेखि सामाग्री स्रोतका बारेमा समेत विविध सल्लाह प्रदान गनुहुने आदरणीय गुरु सहप्राध्यापक जीवेन्द्रदेव गिरी एवम् गुरु उपप्राध्यापक गोविन्दप्रसाद शमाप्रति हादिक कृतज्ञता प्रकट गदछु।

शोध काय निमाणका क्रममा सामाग्री सङ्कलनमा सहयोग पुयाउने आदरणीय दाजुहरु गोपाल ठाकुर, दिनेश गुप्ता, भउचप्रसाद यादव, बंशीधर मिश्र, भगवानदास यादवप्रति आभारी छु। यस क्रममा प्रश्नावलीको जवाफ दिने एवम् भोजपुरी भाषा सम्बन्धमा अन्य जानाकारी दिनुहुने सम्पूण सूचकहरु इन्द्रकमल तिवारी, देवेशकुमार मिश्र, छोटेलाल अग्रहरि, कृष्णप्रसाद चौधरी, प्रह्लाद नाउ बलीराम यादव प्रति हादिक कृतज्ञता प्रकट गदछु। केन्द्रीय पुस्तकालय कीतिपुर, तथ्याङ्क विभाग पुस्तकालय, भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग पुस्तकालय र एशीयाली

अनुसन्धान केन्द्र पुस्तकालयप्रति कृतज्ञता प्रकट गदछु। आफ्नो अमूल्य सुझाउ दिइ सहयोग गनुहुने सम्पूण गुरुजनहरु प्रति आभारी छु।

जीवनका विभिन्न पीडा र कठिनाइहरू लुकाई अध्ययन कायमा सधै हौसला प्रदान गनुहुने माता-पिता नारायणीदेवी र राजनप्रसाद उपाध्यायप्रति सधैभर ऋणी छु। शोधपत्र तयार गदा भाषावारे केही सुझाउ दिइ सघाउ पुयाउने भाइ विवेक र बहिनी साधनालाई पनि संझन चाहन्छु। यसैगरी आफ्नो अध्ययनको समयबाट केही समय निकाली टङ्कन काय गन मित्र भुवन त्रिपाठीलाई धन्यवाद ज्ञापन गदछु। यस शोधकायका क्रममा आ-आफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग गन सम्पूण इष्टजनहरुप्रति आभारी छु।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्र समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभागमा प्रस्तुत गदछु।

त्रि.वि □□□: □-□-□□-□-□□□□

परीक्षा क्रमाङ्क: □□□□

मिति: □□□□/□□/□□/

....

□□□□□□□ □□□□□□

(□□.□. □□□□)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, □□□□□□

f□□□□□□

f□□□ पृष्ठसङ्ख्या

परिच्छेद- □□ □-□

शोधपत्रको परिचय

□.□. □□□□□□ □

□.□. □□□ f□□□□ □

□.□. शोध पत्रको प्रयोजन; □

□.□. □□स्□□□□□ □

□.□. शोधको उद्देश्य □

□.□. □□□□□□□ □□क्षा □

□.□. अध्ययनको औचित्य र महत्व □

□.□. □ध्□□□□□ क्षेत्र □ □□□ □

□.□. अध्ययन विधि र अध्ययन पद्धति □

□.□□. विश्लेषण विधि □

□.□□. शोधपत्रको रूपरेखा □

□f□च्□□ - □□ □-□□

नेपाली र भोजपुरी भाषाको सामान्य परिचय

□ष्□□f□

□.□. □□□□□□ □□□□रू□□ □□□न्□ □□क्षा □

□.□.□. भारोपेली परिवारका भाषाहरू □

□.□.□. f□□□□-तिब्बती परिवार □□

□.□.□. आग्नेसियाली परिवार □□

□.□.□. द्रf□□□ी □□□ f□□□□ □□

□.□.□. □न्□ □□□ f□□□□ □□

□.□.नेपाली भाषाको सामान्य परिचय □□

□.□.□. उद्भव र विकास □□

□.□.□. भौगोलिक विस्तार र भाषिका □□

□.□.□. सामान्य विशेषता - □□

□.□.□ नेपाली भाषाको सामाजिक भूमिका □□

□.□.□ नेपाली साहित्यको संक्षिप्त परिचय □□

□.□ भोजपुरी भाषाको सामान्य परिचय □□

□.□.□. □द्भ□ □ f□□□□ □□

□.□.□. भौगोलिक विस्तार र भाषिका □□

□.□.□ भोजपुरी भाषा र छिमेकी अरु भाषा □□

□.□.□. भोजपुरी भाषाका सामान्य विशे□□□ □□

□.□.□. भोजपुरी भाषाको सामाजिक भूमिका □□

□.□.□ भोजपुरी साहित्यको संक्षिप्त रूपरेखा - □□
□.□.□. नेपालमा भोजपुरी साहित्य □□
□.□. नेपाली भाषा र भोजपुरी भाषाको समबन्ध - □□
□.□.□. □□□□□ द्□□□□□□□ □□
□.□.□. □□□□ □ब्□□□□ □□
□.□. □□ष्□□ □□
परिच्छेद-□ □□-□□
व्याकरणिक शब्दवगको तुलना
□.□. □□□□ □□
□.□ □□□ □□
□.□ □□□□□ □□
□.□.□ सवनामका वाक्यात्मक वग □□
□.□.□ सवनामका व्याकरणिक उपवग □□
□.□.□.□ पुरूष वाचक सवनाम □□
□.□.□.□ □□□ □□□□□ □□
□.□.□.□ □म्□न्□□□□□ □□□□□ □□
□.□.□.□ प्रश्नवाचक सवनाम □□
□.□. □□□□□ □□
□.□.□. □□□□□□ □□
□.□.□. □म्□द्धत□□ □□
□.□.□. □□□ □□
□.□.□. □□□□□ □□□□ □□
□.□.□. □□□□त□□ □□
□.□.□. सावनामिक □□
□.□.□. □ङ्ख□□□□□ □□
□.□. क्रि□□□ □□
□.□. क्रि□□ □□□□□ □□
□.□.□. □□□□□□□ - □□
□.□.□ स्□□□□□□□ - □□
□.□.□. □□□□□□□□□ - □□
□.□.□. □□□□□□□ □□
□.□.□. □ □□ति□□□□□ □□
□.□. □□□□□□□ □□
□.□. □□□□□ - □□
□.□. □□□□□ - □□
□.□. □□स्□□□□□□□□ □□
□.□□. □□ष्□□ □□
परिच्छेद □ □□-□□

नामिक पदका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलना

□.□. □ि□□□ □□
□.□. नेपाली र भोजपुरी भाषाको लिङ्ग व्यवस्थामा तुलना □□
□.□.□ □ा□□ा लि□ङ्□ □□
□.□.□. विशेषणमा लिङ्ग □□
□.□. नेपाली र भोजपुरीमा वचन व्यवस्था □□
□.□.□. □ा□□ा □□□ □□
□.□.□. □□□ा□□ा □□□ - □□
□.□.□. ि□□□□□ा □□□ □□
□.□.□. स्□ि□त्□ □ा□□ □□□ □□
□.□. □रु□ व्□□स्□ा □□
□.□.□. प्रथमपुरुष □□
□.□.□. द्वितीय पुरुष □□
□.□.□. □□ा□ □रु□ □□
□.□. □ □□ व्□□स्□ा □□
□.□.□. □□ा□□(□ □□ □ि□□) □□
□.□.□. □ा□न्□ □ □□ □□
□.□.□. □च्□ □ □□ □□
□.□.□. □च्□□□ □ □□ - □□
□.□. कारक विभक्ति व्यवस्था □□
□.□.□. रू□ □□□ा□ा □ □ा□□ा □ा□□ □□
□.□.□. वाक्यात्मक सम्बन्धका आधारमा □ा□□ □□
□.□. ि□ष्□□ □□
□□

परिच्छेद - □ □□-□□□

क्रियापदका व्याकरणिक कोटिहरू

□.□. □ि□□□ □□
□.□. काल व्यवस्था □□
□.□.□. □□ □ा□ □□
□.□.□. □□□ा□ □ा□ □□
□.□.□. □ि□ष्□□ □ा□ □□
□.□. पक्ष व्यवस्था □□
□.□.□. □ा□न्□ □क्ष □□
□.□.□. □□□ □क्ष □□
□.□.□. □□ □क्ष □□□
□.□.□. अभ्यस्त पक्ष □□□
□.□.□. अज्ञात पक्ष □□□

□.□. □□□ □□□
□.□.□. □□□न्□□□ □□□
□.□.□. □च्□□□ □□□
□.□.□. □ज्ञ□□ □□□
□.□.□. □म्□□□□□ □□□
□.□.□. □इ्□□□□ □□□
□.□. □□च्□ □□□
□.□.□. कतृवाच्य □□□
□.□.□. कमवाच्य □□□
□.□.□. □□□- कमवाच्य □□□
□.□.□. □□□□च्□ □□□
□.□. धु□□□□ (□□□/□□□□) □□□
□.□. ि□ष□□ □□□
□ि□च□□ □ □□□-□□□
□□□□□□
□.□. □□□□ □□□-वैज्ञानिक निष्कष □□□
□.□. व्याकरणिक निष्कष □□□
□.□. भावि अध्ययनका पक्षहरू □□□

□. **सन्दभग्रन्थ सूची** □□□-□□□